

HERKÜL MİLLAS
24 KASIM 2015
ZAMAN GAZETESİ

Herkes kendi kapısının önünü süpürürse yollarımız tertemiz olur; ama herkes “kendisine demokrat” olursa rejim diktatörlüğe dönüşür.

Bu tür düşünceler geliyor aklıma son zamanlarda: Otoriter rejimler nasıl çıkar ortaya? Aslında bütün toplumlar otoriter bir rejime dönüşme riski ile karşı karşıyadır. Batılı gelişmiş ülkeler böyle bir risk taşıyor anlayışı doğru değildir. Daha altmış yıl önce “Batı dünyasının” en gelişmiş ülkelerinden birinde Hitler halkın desteğiyle hükümet olmuştu. Aynı on yıllarda, Avrupa ülkesi Portekiz, İspanya, İtalya ve Yunanistan diktatörlerce yönetiliyordu.

Şu an “Batı”, demokrasinin öncüsü olmak gibi bir rol üstlenmiştir. Ama bu ülkelerde aynı zamanda aşırı sağ, ırkçı ve aşırı milliyetçi çevreler otoriter anlayışı gündeme taşımakta. Asıl

tehlike bu örgütlü güçlerin kendileri değil, asıl risk halkın bunlara olan desteğidir. Yükselmekte olan da aslında bu otoriter partiler değildir, bu organize siyasi hareketlere destek veren seçmenleridir. Demek istediğim, otoriter rejimlerin ancak halktan destek bulunca veya yeşil ışık alınca tehlikeli olduklarıdır.

PEW araştırma şirketinin verdiği bazı rakamlara bakınca riskleri görüyoruz. İki soruya, “ifade özgürlüğü” ve “haberlere sansür olmaması” ne denli önemlidir, sorusuna Almanya’da ve Türkiye’de verilen cevaplar şöyle: Almanya’da insanlar yüzde 86 ve 73 oranında önemlidir, derken, Türkiye’de bu oranlar yüzde 43 ve 46’dır. (Daha kötüsü de var, Endonezya: yüzde 29 ve 36.) Bundan, bu alanlarda Türkiye’nin daha riskli bir ülke olduğu sonucu çıkıyor. Demokrasiden sapma olanağı her iki ülkede de mevcut; ama Türkiye’de bu risk daha yüksek.

“Kendimize demokrat” olmak, kendimizden başkasını düşünmemek demektir. Daha birkaç gün önce Paris’in acısını hissetmeyen kalabalıkların ısıklarını duyduk stadyumda. Başkalarının onuru olan milli marşa karşı saygısızlığı da gördük. Bu aynı insanlar kendi acıları ve onurları konusunda çok hassas olabiliyorlar. Bu alanda haklarını arıyorlar gerektiğinde. Bu tür, kendine demokrat davranışları çok sık görüyoruz. Bir süre siyasi kavganın temel sorunu olmuş ve bir insan hakkı olarak savunulmuş olan başörtüsünün, şimdi kadınları “saygın” olan ve olmayan diye ayırmak için kullanıldığını gördük. Münferit bir olay deyip geçebilirdik, eğer başörtülü kadınlar bu ayıba karşı seslerini yükseltmiş olsalardı.

Maymunun sessizliği

Dünyanın belli başlı istatistik üreten kurumları, medya meslek kuruluşları ve pek çok ülkenin sözcüleri Türkiye’de özgürlükler ve demokrasi alanında sorunlar yaşandığını duyuruyor son aylarda. Ama Türkiye’nin kamuoyunda genel olarak bir sessizlik var. Aklıma üç maymun geliyor. O sempatik maymunlar Japon kaynaklı ve isimleri var: Gözlerini kapayanı Mizaru, kulaklarını tıkayan Kikazaru ve konuşmayanı da İwazaru imiş. Bunlar aslında kötülüğü görmek, duymak ve seslendirmek istemeyenlermiş, kötülüklerden irak kalmak isteyenler. Ancak Batı dünyasında farklı algılanmışlar: ikiyüzlü, korkak, suya sabuna dokunmayan ve haksızlıklara karşı seslerini yükseltmeyenler olarak. Ben maymunlarımıza isim verebilirim ama birilerine hakaret sayılır diye çekiniyorum!

Bu sessizlik aslında siyasi bir mesajdır. Toplumun tahammül sınırlarını gösteriyor. Özgürlüklerin kısıldığı bir ortamda ve doğrudan “kişisel demokrasimize” ilişilmediği için üç maymun oynanıyor ve yaşananlara OK deniyor; “karşı çıkmıyorum!” Bu mesajı alan da yürekleniyor, yola devam

diyebiliyor. Üç maymunluğu kaba biçimde yapanlar var, daha ustaca yapanlar var. Kimileri kanunsuzlukları, zorbalığı ve keyfiliği hiç görmüyor ve duymuyor ve tabii ki bu konuda ağzını da hiç açmıyor. Ama asıl ilginç olanları bu maymun işini ustalıklı, incelikle ve kurnazlıkla yapanlar. İbretle izliyorum. Bazı özel konulara hiç girmiyorlar. Başka konular konusunda ise çok üretkendirler: Tek parti döneminde yapılanlar, askeri vesayet döneminde yaşananlar, Batı'nın kötü davranışları, hasmın kusurları gibi. Başkalarının uyguladığı baskılar da çok popüler bir konu. Öteki ile ilgili kusurların örnekleri o kadar çok ki bugünün uygulananlarını ele almaya sıra bir türlü gelmiyor!

Ama asıl ustalık, bugün yapılanlara sözde karşı çıkarken görülüyor. Yapılanlar yasaların ihlali, keyfi ve dolayısıyla antidemokratik uygulamalar olarak değil, "yanlışlar" olarak ele alınıyor. Sahi, antidemokratik davranan herhangi bir siyasetçi belli ve olumsuz bir siyaseti mi uyguluyor yoksa bazı yanlışlar mı yapıyor? Bütün otoriter rejimler ve kişiler için aynı soruyu sorabiliriz: Yapılanlar bir siyasi tutum mudur, yoksa bir sıra "yanlışlar" mıdır? Mesele rejim midir, yoksa rastlantısal – ve tabii ikincil – kişisel bir olay mı? Ustalık bu noktada: "işte, ben de eleştiriyorum" havasına girip aslında susmak. İlerde dengeler ve durumlar değişince, "ben de o zaman zaten demiştim ki..." denecek.

Aslında maymunlar üç tane değildir, üçü birdir. Aynı maymundur üçü de. Görmediği ve duymadığı da doğru değildir. Parmaklarını hafiften aralayıp hem bir güzel görüyor hem bir güzel de duyuyor. Amaç konuşmamak olduğu için görmezlikten ve duymazlıktan geliyor. İşine gelmediği için yapıyor bu maymunluğu. Öyle olmasa, işinden olan eski fikir arkadaşları ve yıllarca aynı konuları birlikte işledikleri yakınlarının başına gelenlere arada da olsa biraz değinirlerdi. Ama, işte aksilik, sıra bu konulara bir türlü gelmiyor!

Şu an yalnız eski hataları hatırlatma ve eleştirme zamanıymış. Tarihte neler olmadı ki! Onları konuşma dönemidir şimdi. Zamanla bugüne de geleceğiz elbet. Sırayla. Hele dengeler bir değişsin, bugün konuşmadıklarımızı anlatmaya başlarız. Özellikle geçmiş hataları konusunda otokritiklerini yapmış olanlar bu alanda hem deneyimlidirler hem de her zaman istekli. Bir gün gelecek yeniden otokritiklerini yapacaklar. Otokritik olgunluk işaretiymiş, kimileri için de çok kolay bir iş. Bu yüzden şimdi suskun olan maymun günü geldiğinde konuşacak ve biz onu takdir edeceğiz sanılıyor.